

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію

Кисельова Івана Анатолійовича

«Забезпечення фінансової стійкості суб'єктів аграрного бізнесу»

подану на здобуття ступеня доктора філософії

зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування,

галузі знань 07 Управління та адміністрування

1. Актуальність обраної теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами і темами. Дисертаційна робота присвячена актуальній науково-практичній проблемі забезпечення фінансової стійкості суб'єктів аграрного бізнесу в умовах нестабільності економічного середовища, трансформації фінансових відносин, воєнних викликів та підвищення рівня галузевих ризиків. Актуальність обраної теми обумовлена необхідністю формування ефективних механізмів управління фінансовими ресурсами аграрних підприємств, забезпечення їх платоспроможності, ліквідності та довгострокової конкурентоспроможності. Сучасні дослідження підтверджують важливість фінансової стійкості аграрного сектору для стабільного розвитку економіки України.

У дисертації ґрунтовно розкрито теоретико-методичні засади фінансової стійкості суб'єктів аграрного бізнесу, систематизовано наукові підходи щодо трактування сутності фінансової стійкості, визначено її ключові характеристики та фактори впливу. Автором аргументовано доведено, що фінансова стійкість є комплексною економічною категорією, яка відображає здатність суб'єктів господарювання підтримувати стабільний фінансовий стан, ефективно управляти ризиками та адаптуватися до змін зовнішнього середовища.

Дослідження виконано на кафедрі фінансів, банківської справи та страхування Уманського національного університету в межах науково-дослідної теми «Концептуальні засади та механізми сталого розвитку України» (державний реєстраційний номер 0121U112522), у якій відповідно до завдань автором досліджено тенденції розвитку суб'єктів аграрного бізнесу України та визначено основні чинники, що впливають на рівень забезпечення їхньої фінансової стійкості.

2. Основні наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, їх новизна, рівень обґрунтованості та достовірності.

Автором систематизовано еволюцію наукових поглядів на фінансову стійкість суб'єктів аграрного бізнесу: від початкових спроб розрахувати окремі фінансові показники щодо сучасних багатофакторних моделей, які враховують здатність господарюючих суб'єктів мінімізувати кризові явища. Встановлено принципові відмінності між зарубіжними методичними підходами, де провідну роль відіграють принципи ринкової ефективності та оцінки активів за поточною

ринковою вартістю, і вітчизняними методиками, що ґрунтуються на обліку за фактичними витратами та нормативному регулюванні. За результатами теоретичного дослідження автором сформульовано власне визначення сутності фінансової стійкості суб'єкта аграрного бізнесу, яка характеризується багатовимірною змінною в часі, спроможність суб'єкта господарювання залучати, акумулювати та раціонально розподіляти фінансові ресурси.

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У першому розділі ТЕОРЕТИКО - МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ, визначено зміст категорії «фінансова стійкість» суб'єктів аграрного бізнесу. Розглянуто теоретичні підходи щодо оцінки фінансової стійкості: зарубіжний та вітчизняний досвід, а також досліджено методичні засади інтегрального підходу щодо оцінки фінансової стійкості суб'єктів аграрного бізнесу.

У другому розділі представлено комплексну ОЦІНКУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ ЗА УМОВ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ, проведено ідентифікацію детермінанту фінансової стійкості та визначено рівень вразливості суб'єктів аграрного бізнесу.

У третьому розділі обґрунтовано стратегічні підходи УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ та визначено динамічні моделі фінансової стійкості, механізми цифрового управління та сценарного планування суб'єктів аграрного бізнесу та впровадження інноваційних механізмів фінансової стійкості в управлінській практиці.

Усі висновки є послідовними, методично обґрунтованими та підтвердженими емпіричними і статистичними даними.

Загальний обсяг роботи становить 331 сторінку, з них основного тексту 265 сторінок. Дисертація містить 12 рисунків, 73 таблиці, 55 формул та 42 додатки на 46 сторінках. Список використаних літературних джерел налічує 175 найменувань і розміщений на 18 сторінках. Така структура є логічною та забезпечує послідовне розкриття мети й завдань дослідження. Матеріал викладено чітко, послідовно та методично виважено. Використання таблиць, рисунків і додатків сприяє кращому сприйняттю результатів і підвищує рівень їх верифікованості.

Дисертаційна робота вирізняється логічністю, структурною цілісністю та високим рівнем наукової аргументації. Висновки є достовірними, обґрунтованими та підтвердженими належною доказовою базою. Робота є самостійним, завершеним дослідженням високого теоретико-методичного рівня, що має практичну значущість для стабілізації фінансового забезпечення суб'єктів аграрного бізнесу. Дисертація Кисельова Івана Анатолійовича «Забезпечення фінансової стійкості суб'єктів аграрного бізнесу» подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування, виконана та оформлена відповідно до вимог ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки.

Структура та правила оформлювання» та до вимог, затверджених наказом МОН України від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами).

3. Наукова новизна одержаних результатів.

Наукова новизна полягає в розробці методики багатовимірної оцінки фінансової стійкості суб'єктів аграрного бізнесу. Її принципова відмінність - інтеграція чотирьох типів динамічних здатностей: буферної, тобто спроможності формувати фінансові резерви для поглинання зовнішніх викликів; адаптивної - здатності оперативно підлаштовуватися під зміни операційного середовища; трансформаційної, яка відображає готовність до глибоких довгострокових змін бізнес-моделі; та відновлювальної - швидкості повернення до нормального функціонування після кризових подій, що дає змогу оцінити потенціал суб'єкта аграрного бізнесу, забезпечувати безперервність діяльності в умовах одночасної дії кількох дестабілізуючих факторів.

Визначено розбіжності сутності, яка полягає у розходженні між формальною фінансовою стійкістю суб'єкта аграрного бізнесу та його фактичною стратегічною вразливістю, що встановлено помірною від'ємною кореляцією між традиційними коефіцієнтами й інтегральним показником багатовимірної моделі.

Практичне значення одержаних результатів полягає у формуванні методичних механізмів для діагностики фінансової стійкості суб'єктів аграрного бізнесу та розробки управлінських рішень щодо її зміцнення на основі багатовимірної оцінки буферної, адаптивної, трансформаційної та відновлювальної здатностей. Результати дослідження можуть бути використані керівництвом суб'єктів аграрного бізнесу для проведення самодіагностики фінансової стійкості, ідентифікації критичних зон вразливості та розробки стратегій зміцнення фінансової стійкості з урахуванням індивідуального профілю здатностей.

Результати дисертаційного дослідження адаптовані і впроваджені у практичну діяльність суб'єктів аграрного бізнесу, що підтверджується довідками про впровадження від 25.12.2025 №25/12-1 ТОВ «АКТИЛАЙ НУТРИШН»; від 22.12.2025 №18 ВСК «НАДІЯ» Гайсинського району Вінницької області; від 10.12.25 № 25 ПСП «СИНЮХА» Голованівського району Кіровоградської області; від 25.12.2025 №11 Фермерське господарство «МАТІЄНКО В.М.» Немирівського району Вінницької області; від 23.10.2025 №7 ТОВ Пролайн Трейд Черкаська область м. Умань.

Позитивної оцінки заслуговує проведений аналіз сучасного стану фінансової стійкості суб'єктів аграрного бізнесу, що базується на використанні системи фінансово-економічних показників, методів порівняльного аналізу та оцінки ефективності діяльності суб'єктів аграрного бізнесу.. У роботі визначено основні проблеми функціонування аграрних підприємств, серед яких нестача фінансових ресурсів, високий рівень кредитного навантаження, нестабільність ринкової кон'юнктури, вплив інфляційних процесів та обмежений доступ до довгострокового фінансування. Окремі положення дисертації використані у

навчальному процесі Уманського національного університету при викладанні дисциплін «Фінанси аграрних підприємств» та «Фінансовий менеджмент».

4. Повнота викладу матеріалу в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації.

Результати дисертаційної роботи опубліковано в 15 наукових працях загальним обсягом 7,59 друк. арк. (автору належить 5,58 д.а.), серед них 7 статей у наукових фахових виданнях України, зокрема 4 одноосібні статті та 3 у співавторстві; 8 тез доповідей на науково-практичних конференціях, у тому числі 4 одноосібних та 4 у співавторстві.

5. Характеристика змістової цілісності та структури дисертації.

Дисертаційне дослідження Кисельова Івана Анатолійовича на тему «Забезпечення фінансової стійкості суб'єктів аграрного бізнесу» подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», оформлена відповідно до вимог наказу МОН України від 12.01.2017 № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із змінами).

6. Академічна доброчесність дослідження.

Аналіз змісту дисертаційної роботи засвідчує її відповідність етичним стандартам здійснення наукових досліджень. У роботі простежується самостійність постановки наукових завдань, обґрунтування отриманих результатів і формулювання висновків. Використання наукових джерел здійснено з дотриманням принципів коректного цитування та належного посилання, що підтверджує прозорість дослідницького процесу та авторський характер представлених результатів. Ознак не доброчесних запозичень або некоректного використання матеріалів інших авторів не виявлено.

7. Дискусійні положення та зауваження по змісту дисертаційної роботи.

В роботі не повно розглядається розробка та обґрунтування комплексного механізму забезпечення фінансової стійкості суб'єктів аграрного бізнесу, який поєднує механізми фінансового планування, кредитного забезпечення, страхового захисту, диверсифікації джерел фінансування та підвищення ефективності використання фінансових ресурсів.

Потребує подальшого поглиблення питання оцінювання впливу цифровізації фінансових процесів на фінансову стійкість суб'єктів аграрного бізнесу.

Необхідно більш детально розглянути заходи підвищення фінансової стійкості суб'єктів аграрного бізнесу в контексті сучасних умов.

Доцільно розширити практичний аналіз ефективності державних програм підтримки аграрного сектору в умовах післявоєнного відновлення вітчизняної економіки.

Не конкретизовані розрахунки показників ефективності запропонованих методик визначення фінансової стійкості суб'єктів аграрного бізнесу.

8. Загальний висновок.

Дисертаційне дослідження Кисельова Івана Анатолійовича на тему «Забезпечення фінансової стійкості суб'єктів аграрного бізнесу» є цілісним, самостійним і завершеним науковим дослідженням. Робота характеризується високим теоретичним рівнем та практичною спрямованістю, що повністю відповідає вимогам до кваліфікаційних робіт третього рівня вищої освіти.

Автором запропоновано практичні рекомендації щодо удосконалення системи управління фінансовою стійкістю суб'єктів аграрного бізнесу із врахуванням сучасних економічних викликів та особливостей функціонування аграрного сектору України.

Структура дисертації є логічною, а виклад матеріалу послідовним і науково обґрунтованим. Робота демонструє належний рівень наукової доброчесності та значний особистий внесок здобувача у розв'язання актуальних проблем фінансової науки.

Висловлені у рецензії зауваження мають дискусійний та рекомендаційний характер та спрямовані на подальшу апробацію отриманих результатів і жодним чином не применшують наукової цінності та практичного значення роботи.

Дисертація відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (із змінами) та вимогам до оформлення дисертації, затверджених наказом МОН України № 40 від 12 січня 2017 року (із змінами), а її автор, Кисельов Іван Анатолійович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 07 Управління та адміністрування за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування.

Рецензент,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Уманського національного університету

Сергій КОЛОТУХА